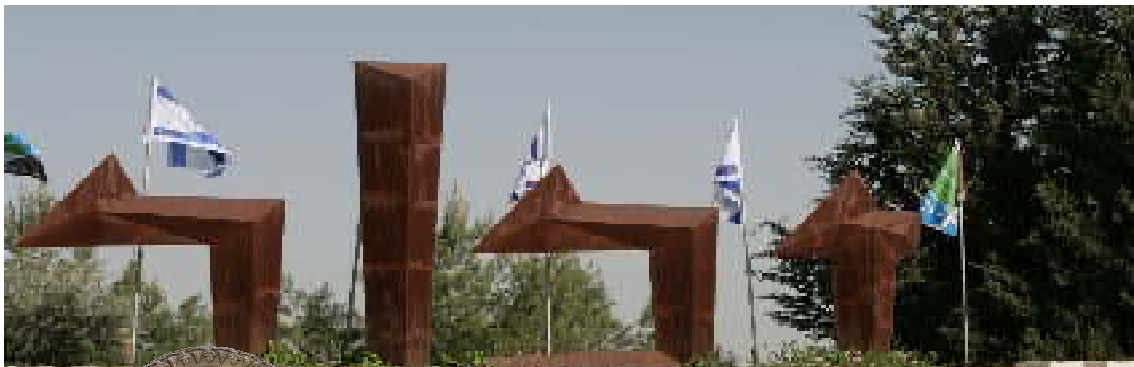

עלון זגלמביה זאגלעמביער צייטונג

מידעון מס' 26 ניסן תש"ע – מרץ - אפריל 2010
Zagłębie (Zaglembie) Newsletter, March-April 2010

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization

חג פסח שמח וכשר לכל בית ישראל
Happy and Kosher Passover!

בעמ' 3, "הצלה במחנה
גרדיץ"
מאת: יצחק גרינגרס

בעמ' 4, "יהודי
דומברובה גורניצ'ה"
מאת: שמעון רוזנבלום

בעמ' 9, "גלגולה של
תמונה"
מאת: רעות שטרן

קהילות זגלמביה

Będzin
Sosnowiec
Dąbrowa
Zawiercie
Czeladź
Slawków
Wolbrom
Dańdówka
Golonóg
Grodziec
Kazimierz
Klimontów
Ksawera
Łagisza
Maczki
Milowice
Modrzejów
Niemce
Niwka
Piaski
Proąbka
Strzemieszyce
Wojkowice
Zagórze

מרק מרוזובסקי, ראש עיריית צ'לדז' (מימין) וקזימיר גורסקי, ראש עיריית סוסנוביץ, מניחים זר
באווהל יזכור ביד ושם, בעת ביקורם בישראל – מרס 2010

The Hall of Remembrance at Yad Vashem - Mr. Kazimierz Gorski, Mayor of Sosnowiec (left) and Mr.
Marek Mrozowski, Mayor of Czeladź laying a wreath during their visit to Israel, March 2010

בעמ' 3, "פעילות שכולה
דור שלישי"
מאת: לילך, אירית ואמיתי

ארגון יוצאי זגלמביה – רח' פרישמן 23 תל-אביב, 63561 טל. 03-5270919

Zagłębie World Organization - 23 Frishman St, Tel-Aviv, 63561, Israel - Tel: 03-5270919

Site: <http://zaglembie-world.org>

ידידי וחברי אנשי זגלמביה,

באוגוסט 1988 יצאנו בפעם הראשונה לזגלמביה כדי לחנוך את בית הקברות הגדול בצ'לדז' ואת קבר האחים שבו, לאחר שמוניק סטבסקי שיפץ, גידר והפך אותו לבית קברות מסודר. מאז אנו מוציאים משלחות מדי שנה, ואי לכך רוב אנשי הדור הראשון ליוצאי זגלמביה ורבים מבני הדור השני והשלישי ביקרו בזגלמביה.

עקב ביקורי המשלחות והביקורים בזגלמביה, נוצרו קשרים בין חברי הארגון, במיוחד בין חברי הנהלת הארגון, לבין השלטונות והמוסדות המקומיים. קשרים אלה כללו: הזמנת ראשי עיר לישראל, ביקור משלחות תלמידי גימנסיה פולנית בישראל, וביקור קבוצות תלמידי תיכון שלנו בעת ביקורם במחנות אושוויץ-בירקנאו גם בזגלמביה.

קשרים אלה גרמו לשלטונות המקומיים להיענות לבקשותינו ולהנציח מוסדות יהודים שונים כגון: בתי כנסת, בתי ספר, גימנסיות, בית חולים, בתי יתומים ולאחרונה הונצח בצורה מרשימה הגטו היהודי בבנדין, כשהגטו בסוסנוביץ הונצח מזמן. למרות העשייה הרבה בתחום ההנצחה נותרו עוד דברים לעשותם - שיפוץ בית הקברות הישן בבנדין, מספר בתי

כנסת שטרם הונצחו, ועוד. אבל לאחרונה מטרידה אותנו בעיה אחרת - תחזוקת ההנצחות. ההנצחות השונות מחייבות מדי פעם טיפול מתאים, ואילו בתי הקברות חייבים תחזוקה שוטפת ועל כך אנו מתכוננים לשוחח עם ראשי השלטונות בזגלמביה.

אנחנו מקווים שאכן נמצא סידורים מתאימים שיבטיחו את אחזקתם של ההנצחות הרבות הקיימות בערי זגלמביה וגם אלה שיתווספו אליהם.

אם אכן נצליח בכך, נוכל להשאיר לדורות ההמשך שלנו את יד הזיכרון בישראל כשאחזקתנו מובטחת לשנים רבות ואת אחזקת הנצחת יהדות זגלמביה בפולין גם היא להרבה שנים.

מי יתן!

בפרוס חג הפסח אני מברך את יוצאי זגלמביה מכל הדורות בכל אתר ואתר בחג שמח וכשר.

אברהם גרין, יו"ר הארגון

יולי – אוגוסט 2010 - מסע שורשים לזגלמביה לציון 67 שנה לחיסול גטאות זגלמביה

לפניכם תכנית המסע לפולין – מסע בן תשעה ימים, שמונה לילות.

במהלך הביקור נעלה לקברי אבות, נקיים טקסי זיכרון, נבקר באתרים היהודיים ברחבי מחוז זגלמביה ונשתתף בקבלות פנים ומפגשים עם נציגי הרשויות המקומיות, ועוד. תכנית מפורטת תפורסם במועד קרוב לנסיעה. עקב מספר מצומצם של מקומות בטיסות לפולין ובחזרה, אנו ממליצים בפניכם על הרשמה מוקדמת ככל האפשר. מחיר הסיור – כ-1350 אירו לאדם בחדר זוגי. הסיור כולל בתי מלון בדרגת תיירות טובה על בסיס חצי פנסיון וכניסה לאתרים.

לפרטים נוספים והרשמה ניתן לפנות לאילה אבידב טלפון: 09-7480518, 052-4575245

יום שישי	ה-30 ביולי:	טיסה לקרקוב דרך וורשה - סיור בעיר - לינה בקרקוב
שבת	ה-31 ביולי:	קרקוב
יום ראשון	ה-1 באוגוסט:	סיור באושוויץ - בירקנאו. אחה"צ נסיעה לסוסנוביץ.
יום שני	ה-2 באוגוסט:	פתיחת הסיור בזגלמביה - צ'לדז'. בנדין. דומברובה ועוד
יום שלישי	ה-3 באוגוסט:	זגלמביה - סוסנוביץ. סלבקוב. ז'בייצ'ה
יום רביעי	ה-4 באוגוסט:	זגלמביה - יום חופשי לסיורים אישיים
יום חמישי	ה-5 באוגוסט:	נסיעה לוורשה. יתרת היום חופשי. לינה בוורשה.
יום שישי	ה-6 באוגוסט:	סיור מקיף בוורשה
שבת	ה-7 באוגוסט:	סיור בוורשה. אחה"צ זמן חופשי. לקראת הערב העברה לשדה התעופה.
ראשון	ה-8 באוגוסט:	בשעות הבוקר (03:50) נחיתה בנמל התעופה בן-גוריון.

ראשי ערי זגלמביה מבקרים בישראל – מרס 2010

(מימין) קזימיר גורסקי - ראש עיריית סוסנוביץ ומרק מרוזובסקי - ראש עיריית צ'לדז' ביד הזיכרון במודיעין

(מימין) אברהם גרין, מרק מרוזובסקי - ראש עיריית צ'לדז', קזימיר גורסקי - ראש עיריית סוסנוביץ, וזאב לירון-לונדנר באוהל יזכור ביד ושם, מרס 2010

חגיגות ט"ו בשבט ביד הזיכרון במודיעין – ינואר 2010

טיול בני הדור השלישי ביער בן-שמן

נטיעות ט"ו בשבט ביד הזיכרון במודיעין

פעילות שכולה דור שלישי

לפני מספר חודשים התקיים בבית משפחת אבידב ברעננה מפגש של בני דור שני ושלישי. בקבוצה שלנו, של בני הדור השלישי היו כ- 15 אנשים מרקעים שונים והדבר שאיחד את כולנו: היותנו דור שלישי לניצולי שואה מאזור זגלמביה. דיברנו על הארגון כיום, על הפעילויות שמוצעות בו, מה אנחנו כבני דור שלישי רוצים וצריכים ממנו וכיצד אנחנו רואים את השתלבותנו בארגון בעתיד. הדבר הכי בולט שעלה היה הצורך בוועדה - ועדה של הדור השלישי. מטרת הוועדה לארגן ולאחד את הדור השלישי, לגבש את חברי הדור ולהשתלב בפעילויות הארגון על מנת לקחת בו חלק פעיל יותר בהמשך. מטרה נוספת שהצגנו לעצמנו היתה להכיר אחד את השני, לתמוך וללמוד ביחד, לארגן פעילויות חברתיות, מלמדות וכל שעולה על רוחנו- אבל ביחד ובשבילנו (וכמובן בשביל הארגון והדור הראשון!).

השנה בפעם הראשונה ישנו נסיון לגבש פעילות עבור הדור השלישי, כאשר את כולה יוזמים ומארגנים חברי הדור השלישי. כש"ו בשבט האחרון יצאנו השכם בבוקר (לפני הטקס של הארגון) לטיול נוף מדהים ביער בן שמן, הלכנו להנאתנו בשביל מסומן כשמסביבנו הכל ירוק ופורה. ביקרנו במערת נזירים, מערת קבורה ובריכת אגירה ששימשו את תושבי הארץ עוד בתקופת הרומאים, בעיקר את עולי הרגל לירושלים. הקראנו קטעי פילוסופיה מאת א.ד. גורדון (שאמנם לא היה פולני, אבל היה חובב טבע נלהב לפחות כמונו) וקינחנו בפיקניק עם תה ועוגה. הטיול נגמר, אבל החגיגות רק התחילו... משם הצטרפנו לסדר ט"ו בשבט של הארגון ביער זגלמביה - היה מעניין וטעים. לסיכום: דרך מצוינת לחגוג את ט"ו בשבט. הפעילות המתוכננת הבאה היא סיור ביד ושם בהדרכת יונה קובו חברת הארגון. טרם נקבע תאריך (באזור חודש מאי).

מקווים למעורבות והשתתפות של עוד חברים בני הדור השלישי ונשמח לראות אתכם בפעילויות הבאות. **כולם מוזמנים.** אנו נשלח מייל עם כל הפרטים. נשמח לקבל פרטים: שמות, מספרי טלפון ומיילים של בני דור שלישי הרוצים לקחת חלק ולדעת על הפעילויות השונות שמתקיימות.

ניתן לשלוח פרטים אל: לילך leelach@gmail.com, אמיתי amitay.feder@gmail.com

לילך, אירית ואמיתי

הצילו את הזיכרונות

מאת: יצחק (איזי) גרינגרס יצחק

הצלה במחנה גרדיץ

ונתן לי רשימת תרופות שיכולות להציל חולים וכן נתן לי כסף כדי לשלם עבורן. הוא ביקש לא לגלות את מהות המחלה. למחרת, כאשר הגעתי למפעל, הסתובבתי בזירות בין המחלקות כדי למצוא את האח-הסניטר מהצלב האדום. נזהרתי מאד שאנשי אס-אס לא יתפסו אותי. כאשר פגשתי את הסניטר הסברתי לו את בקשתינו. הוא הבטיח לעזור לנו. נתתי לו את חבילת הכסף ואת רשימת התרופות. סיכמנו שהוא יביא אותן בתוך חבילה למחלקה שבה עבד אחי וישים אותה בארון ליד המחרטה.

בערב סיפרתי לרופא את מה שעשיתי. בלילה ישנתי ליד אחי ובבוקר קמתי עם כאב ראש חזק. הלכתי לרופא עם חברי. למרות שהייתי עם חום של 39 מעלות הוא ביקש ממני להתאמץ ולצאת לעבודה בגלל חשיבות הבאת התרופות ונתן לי עזרה מאחד מהעובדים שיתמוך בי בדרך למפעל.

למזלי, זה היה יום מאוד קר, הטמפרטורה היתה 15 מעלות מינוס, וזה הקל עלי קצת בהליכה. כאשר הגעתי לשם מצאתי חבילה גדולה עם כל מיני תרופות. פניתי לקאפו (ראש קבוצת העבודה) שהיה מעודכן ולקח אותי לחדרו עם החבילה. ביקשתי ממנו להודות לסניטר האיטלקי על עזרתו. שכבתי שם עד שכל הקבוצה יצאה בחזרה למחנה. שני חברים תמכו בי בדרך כי הייתי חלש מאד. חברי ווינשטיין השכיב אותי ליד אחי והבטיח לדאוג לנו לפי הצורך. שבועיים היינו בלי הכרה עם חום גבוה. כשהתעוררנו ראינו מיטות ריקות. לא תיארו לעצמינו שרבים כל כך ילכו לעולמם.

מתוך 800 תושבי המחנה נשארו כ- 300 איש. היינו מאד חלשים ונשארו עם מעט בשר על העצמות. כשירדנו לאחר יומיים לקומת הקרקע כדי להתרחץ, ראינו גוויות רבות שוכבות על הרצפה. לא הספיקו לקבור אותם. היו ביניהם שני חברים מהכיתה שלי בבית ספר התיכון.

לקח לנו כמה חודשים עד שהתאוששנו. הגרמנים העבירו אותנו למחנה גדול קרוב למפעלים הגרמניים שהיו בסביבה. שמו היה ספורטשולה-רייכנבאך, שם היינו עד לשחרור ב-8 במאי 1945 ע"י הצבא האדום.

בשנת 1990 יצאתי עם אשתי ושני ילדינו לסיור פרטי בפולין. ביקרנו בכמה מחנות בהם היינו. ליד מחנה גרדיץ בו חליתי מצאתי את השדה בו נקברו כל אלה שנפטרו מהמחלה. היה שם שלט קטן שציין את בית הקברות. אמרתי תפילת יזכור כשדמעות זולגות מעיני.

זהו סיפור קטן על העזרה ההדדית במחנות לפי יכולתנו.

לאחר שארה"ב הצטרפה למלחמה נגד גרמניה הנאצית, החלו בעלות הברית להפיץ את המפעלים הגדולים במערב. הגרמנים החליטו להעביר אותם מזרחה, לאזור שלזיה התחתונה. יהודים רבים נשלחו מזגלמביה ישר למחנות לעבודות כפייה שהוקמו בקרבת המפעלים הגרמניים וגם נשלחו לבניית מבנים תעשייתיים חדשים.

אחרי שהייתי עם אחי דוד בכמה מחנות, עברנו בשנת 1943 למחנה גרדיץ (Graditz). זאת היתה למעשה תחנת קמח גדולה רבת קומות. היינו שם כ-800 איש ביניהם כמה בנות שניהלו את המטבח. בכל בוקר היינו מגיעים ברגל לפסי הרכבת. שם עלינו על קרונות משא שהעבירו אותנו למפעלים גדולים בעיר לנגנבילאו. אחי ואני עבדנו ב-קרופ, אחד המפעלים הגדולים שסיפקו מוצרים לצבא הגרמני. במפעל עבדו חוץ מיהודים פועלים מצרפת וצ'כיה, ושבווי מלחמה.

בסוף שנת 1943 – תחילת 1944 פרצה מחלת טיפוס במחנה. זו מחלה מאוד מסוכנת ומדבקת עם חום עד 41 מעלות ואיבוד הכרה. שני הרופאים היהודיים זיהו את המחלה שהגיעה אלינו משבווי מלחמה רוסים. הרופאים החליטו לא לגלות לגרמנים את סוג המחלה הקשה ואמרו להם שזו התקררות עם אנגינה. הם היו בטוחים שאם נגלה להם את סוג המחלה יוציאו אותנו להורג כדי למנוע את התפשטותה.

מבין הראשונים שנדבקו היה גם אחי, דוד. אני הלכתי לעבודה וכשחזרתי ראיתי את אחי יושב על מדרגות הבטון עם חום גבוה. דיברתי אליו אבל הוא לא הבין אותי. פניתי לחבר שלי, ווינשטיין, אשר היה בקבוצת בחורים שעזרה לרופאים. הם עברו מחלה זו בשנת 1941 כאשר נשלחו יחד עם רבים מזגלמביה לרוסיה לעבודה בפסי רכבת.

מי שחלה פעם במחלה זו, היה מחוסן. ביקשתי מחברי לעזור לי להשכיב את אחי במיטה ולתת לו תרופה להורדת החום ולהאכיל אותו, כאשר אצא לעבודה. הוא היפנה אותי לרופא כדי לבקש תרופה שלא היתה במלאי. בזמן שהותי אצל הרופא נזכרתי שבמפעל קרופ עבדו גם שבויי מלחמה מאיטליה. זאת היתה הארמיה של גנרל איטלקי באגדוליו שהתקוממה נגד הגרמנים ונלקחה למחנות שבויים. הם עבדו איתנו, אבל היו להם זכויות כולל עזרה מטעם הצלב האדום.

הצעתי לרופא שהיה מדומברובה לפנות לאיש הצלב האדום ולבקש ממנו לקנות לנו את התרופות. הרופא קיבל את הרעיון

ראשית ההתדרדרות: יהודי דומברובה גורניצ'ה 1.9.1939 – 1.10.1940

מאת: שמעון רוזנבלום

לצערנו, המשטר ההיטלראי, במלא כווד אכזריותו, רמס את העם היהודי החף מפשע, ולא נתן לו להמשיך לחיות.

נוספו גם גזירות כספיות שמימרו עוד יותר את חיינו המרים. היה צריך להעמיד לרשות הגרמנים שבאו לדומברובה – רהיטים, בגדים, כלים וכל טוב. ברור שכל זאת אסף היודנראט – בעזרת המשטרה היהודית, שבדרך זו ניסו למצוא חן בעיני הכובשים החדשים.

במצב לחץ שכזה – עברנו את הפסח, שבועות וכן את הקיץ – שהיה עמוס בצרות לרוב, פחד ובהלה. הזמן שחלף רק גרם לנו לאבד את התקווה למחר טוב יותר.

שוב מתקרבים הימים הנוראים. בראש השנה, התכנסו בסתר קומץ יהודים, שהתפללו ושפכו את מר ליבם, ובקשו שנה טובה יותר. אחר-כך פנה כל אחד לדרכו – ובלבו תקווה קטנה שבקשתו התקבלה! בינתיים פשטה השמועה שאחרי סוכות, תצא קבוצה של יהודים צעירים לעבודה בגרמניה.

ביום כיפור, שוב מתכנסים אנשים, ושוב מבקשים ומתחננים מעומק הלב שיגיע קץ לסבלותיהם. אך השמיים היו נעולים, והיהודים החפים מפשע המשיכו לסבול...

סוכות, הסתיו מגיע תמיד מלווה ברוחות ובגשמים, וכאילו מבשר – ימים קשים יותר... גם בימים אלה חוייבו היהודים לצאת לעבודה. רעבים ושבורים היו צועדים – ובלבם מתחננים שיבוא הסוף לכל.

בשמחת תורה, נעשית בידנראט עבודה מאומצת. עובדים קשה, שולחים פתקים לאותם אנשים שצריכים להתייצב ולנסוע לגרמניה. בכל הבתים היהודיים ניכר הפחד; נכנסים השוטרים היהודיים ומתנים את הפתק – לנסיעה לגרמניה.

בבית פורץ בכי חזק ונוראי. אין זה דבר קטן. בזמנים כה נוראים חייב הבן לעזוב את הוריו חסרי האונים, ועל ההורים להיפרד מילדיהם אותם גידלו. לבם של השומרים היהודים הפך לאבן. הם עוד הוסיפו: "אם אדם לא יתייצב, ייקחו את כל מי שנמצא בבית"...

באותו לילה היודנראט והמשטרה היו עמוסי עבודה. למחרת, השכם בבוקר, היו בתחנת הרכבת בדומברובה 200 צעירים אשר נסעו לעבודה בגרמניה. ב-200 הבתים מהם יצאו אותם צעירים, נותרים ההורים בוכים וממורמרים. הורים, אחים, אחיות, אשר נפרדו וידעו בוודאות שזוהי פרידה לנצח...

אנשים שעברו זאת – חזקים מברזל.

פתאום, נעולים בקרונות ברזל, שטף אותנו גל של געגוע עז. רצינו שוב לחבק, לנשק, ולראות את הפנים האהובות והבוכיות של אהובינו וקרובינו – אך לצערנו, לעולם לא...

כנראה שגורל הנשארים בדומברובה היה גרוע משלנו. הם המשיכו לספוג השפלות, קללות, סלקציות ומכות לרוב, עד שכמעט כולם חוסלו בצורה חייטית...

ילדים בגטו דומברובה

ב-1 בספטמבר תקף הצבא הגרמני את פולין. מיד בשעות הראשונות של המלחמה, נמלאו הדרכים נודדים שרצו כמה שיותר מהר לנוס מהצבא ההיטלראי. אבל לצערם, הצבא השיגם. בעת כיבוש פולין, הראו הגרמנים את אופיים: הם הפגינו, שרפו, ירו והרגו באנשים חפים מפשע – ובעיקר ביהודים.

אלפי יהודים התגלגלו בדרכים, רעבים, מבוהלים חסרי ידיעה מה צופן להם המחר. כולם השתוקקו לשוב הביתה, מתוך דאגה להורים המבוגרים שנשארו מאחור. בחזרם הביתה, חשו על בשרם את העובדה כי חבריהם "הטובים", הפולנים, הראו בגלוי את "טוב ליבם". הם האשימו את היהודים בפלישה, וציינו את העובדה שהיהודים הם האשמים במלחמה. הם החלו בפרובוקציות ורדיפות ולא מעט יהודים נפלו להן קרבן.

דם היהודים הפך הפקר.

כאשר שבתי הביתה, פגשתי את הורי שברכו אותי בפנים נפולות ודומעות. הם רצו לנחמני, אך לא היה להם במה. זה היה סוף הקיץ. בכל יום זרחה מחדש השמש, אך לא עבור היהודים.

בדומברובה עמדו כל הבתים על תילם, אך צורת החיים השתנתה. השליטים החדשים, הגרמנים קבעו חוקים חדשים: על כל יהודי לשאת על זרועו "אות קלון" – סרט זיהוי לבן ועליו מגן דוד כחול. מהשעה שבע בערב אסור ליהודים לצאת מהבית. אסור להתקהל. אסור ללכת על המדרכה. אסור ליהודים לסחור. על היהודי לברך לשלום כל גרמני שיקרה על דרכו. אסור ליהודים לנסוע ברכבת, בחשמלית או במכונית.

ועד ועוד גזרות שמטרתן הייתה למרר את חיינו. הגרמנים מינו יודנראט (מועצה יהודית) שעליו הוטל למלא את פקודות הגרמנים ולסייע להם במהלך האקציות. לצערי, אנשים רבים מבין אוכלוסיית דומברובה הציעו עצמם ליודנראט.

המצב היה כה קשה עד שחגי תשרי: ראש השנה, יום כפור וסוכות, אותם חגים שעד אז היו סמל השמחה והחיות היהודית לא הורגשו. היינו סגורים בבתים, מתגעגעים לזמנים שהיו, וחולמים על מחר טוב יותר; הרוחות הסוערות העכירו את חיינו.

החורף הגיע במלוא עוזו. בבתים הלא מוסקים היה קר מאד. רעבים ומיואשים שכבנו במטותינו, על מנת לישון ולשכוח את העולם האכזר הסובב אותנו. הלילה היה ארוך ונצחי, והבוקר שלאחריו – עורר באנשים פחדים עמוקים.

בכל בוקר רצו האנשים לקבל את המנה היומית של 400 גר' לחם. לעתים – לאחר עמידה ממושכת בתור – קבלו את התשובה: "ליהודים ולכלבים אין לחם!"

בשעה 6:00 בבוקר, צעדו יהודים נושאי אתים על שכמם, צעירים וזקנים, בטורים, יחפים, בלויים, קרועים ורעבים, בשלג ובגשם, תחת השגחתו של זקיף גרמני, אשר עוד צווה עליהם לשיר שירים היטלראיים.

"חברינו" הוותיקים, הפולנים, עמדו וחייכו מתוך הרגשת "נקם בז'ידים".

במצב כזה ה' ציווה עלינו לחיות...

ראשית האביב. הימים מתארכים. העצים מתכסים בעלים ירוקים, ובשדות עלה העשב מתחת לשלג המפשר. השדות ארוגים בצבעים שונים. הכל מתעורר לחיים, ובלבבות המרוסקים של היהודים מתעורר געגוע אשר ממש שובר את הגוף. האדם ממש שואף להפוך לציפור, שיכולה להתעופף ולברוח לכל מקום.

המציאות איומה ונוראה. כדי שחיינו לא ייכנסו לשגרה, היו הגרמנים מפעם לפעם יורים בכמה יהודים; בתירוץ שלא שמרו על הכללים.

דף עד – אלה גרטנר

דף עד – רגינה ספירשטיין

ב-6 בינואר 1945 נתלו ארבע הנשים לעיני האסירים האחרים. זו היתה ההוצאה להורג האחרונה באושוויץ.
ב-18 בינואר אילצו החיילים הסובייטים המתקרבים את האס-אס לפנות את המחנה.

מתוך: האנציקלופדיה של השואה, בהוצאת יד ושם ו-ישראל גוטמן, מיכאל ברנבאום (עורכים), אושוויץ – אנטומיה של מחנה מוות.

ארבע גיבורות המחתרת באושוויץ

רוזה רובטה, ילידת העיר צ'יחאנוב (Ciechanow) שבפולין, היתה חברת מחתרת השומר הצעיר בעירה. ב-1942 הובאה עם משלוח של בני עירה לאושוויץ, והיתה בין הראשונות שהועברו באוגוסט 1942 למחנה הנשים בבירקנאו. קבוצת המחתרת היהודית שהוקמה ב-1943 באושוויץ I תקשרה עם רובטה, ודרכה הפעילה את השפעתה במחנה הנשים בבירקנאו. בסיועה של רובטה הוחל ב-1944 בהעברת כמויות זעירות של חומר נפץ מבית-החרושת לתחמושת 'אוניון' שבשטח המחנה לידי המחתרת באושוויץ I ולאנשי הזונדרקומנדו במשרפות בירקנאו. בין הנשים שעזרו לרובטה בהברחת חומר הנפץ היו גם אלה גרטנר ורגינה ספירשטיין מבנדין שהגיעו לאושוויץ-בירקנאו לאחר חיסול גטאות זגלמביה באוגוסט 1943. צעירה נוספת הייתה אסתר וייסבלום מוורשה. לאחר מרד הזונדרקומנדו באוקטובר 1944, אנשי הזונדרקומנדו שנותרו בחיים נתפסו ועונו. אנשי הס"ס מבית החרושת אוניון ביקשו לגלות כיצד הגיע אבק השרפה לפיצוץ המשרפה. שלוש יהודיות שעבדו במפעל – אלה גרטנר, אסתר וייסבלום ורגינה ספירשטיין נכלאו ועונו. רוזה רובטה נכלאה אף היא בבונקר והואשמה בארגון ההברחה של אבק השרפה לבירקנאו. הן עמדו בכל העינויים.

עיר סוסנוביץ אני יודע! מאת צבי דנציגר

על משקל שירו של ביאליק, "מי יודע עיר לישיטנא? - עיר לישיטין אני יודע!", ארשה לעצמי לומר – "עיר סוסנוביץ אני יודע!" שם נולדתי, שם גדלתי ולמדתי. שם טיילתי ברחובותיה ובסמטאותיה וחוויתי את התפתחותה. הכרתי את בתי העיר ובמיוחד את בתי היהודים, בתי הכנסת, בתי הספר, ה"שטיבלעך" ומוסדות אחרים, וביניהם: בית החולים היהודי אשר נוסד על-ידי רופאים יהודים כיוון שבית החולים היחידי בעיר, שמו "פקין", שייך היה לחברות מכרות הפחם ולא היה ערוך לקלוט את האוכלוסייה היהודית, בית היתומים היהודי והיפה מכולם בית הכנסת המרכזי.
אבל לבית אחד אני מתגעגע במיוחד והוא בית הספר "מזרחי" בו למדתי משחר ילדותי. בית ספר זה נוסד על-ידי חיים נחמן ביאליק אשר הגיע לעירנו ב-1897. בבית הספר הזה לימדו "עיבריס בעיבריס". בית הספר שכן בבנין בן קומה אחת בפינת הרחובות טרגובה (Targowa) וגלובצקיאגו (Glowackiego). בית ארוך אשר פנה לכל אורכו לרחוב טרגובה ואילו הכניסות אל הכתות היו ממגרש מקביל אליו, אליו נכנסו מרחוב גלובצקיאגו. הבנין היה מחולק לחדרים, קטנים וגדולים. חדר אחד היה גדול במיוחד והוא שימש להתכנסויות, שם התפללנו ושם קבלנו אורחים חשובים. אחד מהם היה הרב קוק אשר לימד אותנו משירי ארץ ישראל. שאר הבנין היה מחולק לחדרים בגדלים שונים ששימשו ככתות לימוד. בחדר האמצעי הייתה הכניסה והיציאה ממנו כמו בשרשרת אל הכתות.
בית הספר היה ידוע ברמת הלימודים הגבוהה וכעדות לכך, בין בוגרי בית הספר היו מדענים ידועי שם כמו פרופ' נתן גולדבלום, וירולוג ידוע בעולם בחקר מחלת ה"פולין" ופרופ' יהושע אפרון (קמינסקי) ההיסטוריון המפורסם במחקריו אודות תקופת החשמונאים.
צוות המורים שהיה מסור, בעל ידע רב ואהוד על התלמידים יצר אווירה מיוחדת ולכן זכר הימים ההם יוצרים בי געגועים עזים.
תל אביב, 5 במאי 2004

מי מכיר? מי יודע? – Who Knows? Who Remembers?

אגודת "ארמון" בבנדין

בשנת 1925 נוסדה בעיר בנדין אגודה בת 40 חברים בשם "ארמון". במהלך השנים ירד מספר החברים ל-27. ב-1939 רכשה האגודה קרקע בארץ ישראל באיזור חיפה. לימים הוחכרה הקרקע לקיבוץ עין המפרץ לצרכי עיבוד חקלאי בתמורה לדמי חכירה שנתיים שהועברו לאפוסטרופוס הכללי. ככל הנראה, כל החברים באגודה, למעט לייב וולף אורצל שהיגר לארה"ב, נספו בשואה. לידי ארגון יוצאי זגלמביה הגיע מסמך הקשור בהתדיינות משפטיות משנות ה-50 וה-80 הקשורה לקרקע הנ"ל. לא ברור לנו מה מצבה המשפטית של קרקע זו כיום. כל מי שרואה עצמו קשור לחברי האגודה, מוזמן להגיע לאולם הארגון ולצפות במסמך.

שמות חברי אגודת "ארמון":

עוזר שפיגלר	יוסף לנגפוס	לייב פישל דימנד	דוד אלטמן	משה נטע שויצר
ישראל פישר	משה וייסבארד	מנדל קורנפלד	אהרון יעקובוביץ	דינה ארליך
שלמה שיצלבסקי	איציק יוסקוביץ	הענדיל לנדוי	יוסף אנגלרד	זלדה שורצברג
	זיסקינד זיגלבאום	משה געזונטהייט	לייזר אורזל	שרה ברקוביץ
	יוסף שיינברג	רבקה לנגפוס	לייזר צימרמן	יוסף הירשנברג
	לייב וולף אורצל	מענדיל קרעל	חנוך הורביץ	ישראל ארליכמן

ספרים חדשים

ציוו עלי את החיים / חווקה רובינוביץ'

הספר "ציוו עלי את החיים" הינו ספרה הביוגרפי של חווקה רובינוביץ' (לבית לנצ'נר), חברת קיבוץ יגור. עבורנו, עבור אנשי זגלמביה, הספר מספר את קורות קיבוץ דרוו בבנין משך המלחמה בכלל, ובתקופת גטו קמיונקה בפרט, ועד לחיסול הגטו ובנוקר המכבסה, שם הסתתרו פרומקה פלוטניצקה, ברוך גאפטק ואחרים מחברי הקיבוץ. חווקה נולדה בלודז' ב-1912 במשפחה בת שמונה ילדים. כבר בגיל צעיר, בהשפעת אחיה הציוני, היא התחילה ללכת לאחד הסניפים של תנועת דרוו בלודז'. ב-1935 יצאה להכשרה ביולנה כשמשך שלוש שנים עבדה בתפקידים שונים ובין היתר כאחות בבית הבראה בכפר קרוב לילנה, שם הקים נדבן יהודי בית הבראה לחלוצים מהאזור.

מיולנה נסעה חווקה למזכירות התנועה בוורשה מתוך כוונה לעלות לארץ-ישראל. בינתיים פרצה המלחמה וצביה לובטקין ואנטק צוקרמן הודיעו לה שהגיעה תורה לעלות לארץ דרך סלובקיה, אבל לפני כן, עליה להגיע לקיבוץ דרוו בבנין. ואכן, בסוף פברואר 1940 הגיעה חווקה יחד עם קבוצה קטנה בת שלושה חלוצים לקיבוץ ברחוב קולונטאיה 37 בבנין. כמזכיר הקיבוץ שימש הרשל שפרינגר. כאן היא פגשה את האחיות פרומקה וחנצ'ה פלוטניצקי, את ברוך גאפטק ואחרים, קבוצה של שלושים איש.

חווקה מספרת על החיים בבנין תחת הכיבוש הגרמני. היא מספרת איך לקחו אנשים לעבודות כפייה, איך שלחו אנשים למחנות עד אוגוסט 1942 בו התקיים 'הפונקט הגדול' (סלקציה של 50,000 מיהודי זגלמביה) וממנו נשלחו בעיקר זקנים וחולים ליעד בלתי ידוע – היעד היה אושוויץ.

בתחילת 1943 עברו לגטו קמיונקה. בגטו התנהל יכוח איך לנהוג – האם לקיים פעולות הצלה או התגוננות. אנשי הקיבוץ צדדו בפעולות הגנה ובנו לעצמם שלושה בונקרים על פי תכנונם של ברוך גאפטק וצבי ברנדס בשטח הגטו. ברוך גאפטק גם לימד את החברים להשתמש בנשק שפרומקה

השיגה בדרכים שונות. חווקה מציינת לטובה את חיים מולצ'דסקי ראש היודנראט בבנין שעזר רבות לחברי הקיבוץ ובמיוחד לה אישית.

במרס 1943 נסעה חנצ'ה פלוטניצקי לוורשה, שם נהרגה. כשהידיעה על כך הגיעה לפרומקה היא איבדה כל רצון וחיוניות, חיים מולצ'דסקי הגיע לנחמה.

ביולי 1943 כתבה פרומקה מכתב לזוניה פומרנץ שליח הסוכנות היושב בקושטא. בין היתר היא כותבת: "בשעה שתקבלו את המכתב לא יהיה עוד איש מאיתנו בחיים. תקוותנו להיפגש עם המולדת לא תתגשם". על המכתב חתומים שבעה חברים.

באוגוסט 1943 חוסל הגטו בבנין וביניהם חוסלו רוב אנשי הבונקרים וביניהם פרומקה וברוך גאפטק שירה מתוך הבונקר והרג מספר גרמנים. את הבונקר בו הייתה חווקה לא אתרו הגרמנים ובשלב כל שהוא היא הצליחה לצאת מהבונקר ולהגיע לסוסנוביץ. משם עברה חווקה עם מורה-דרך לסלובקיה ורומניה ובאוגוסט 1944 הגיעה על אחת מהספינות הקטנות לארץ ישראל.

חווקה מספרת שערב אחד בהיותה בבונקר החשוך, ניגשו אליה שתי אחיות ילידות העיר אושוויץ' שהועברו לקיבוץ בבנין והיו שייכות לתנועת דרוו. הבנות אמרו לה – "חווקה - את תשארי בחיים" וכשניסתה לומר להם שכולם יעברו את המלחמה הן התעקשו – "את תשארי בחיים". חווקה רואה בכך סימן שציוו עליה את החיים.

אברהם גרין

תודה לחווקה על כתיבת ספר הזיכרונות הטראגיים שלה השופך אור גם על מה שקרה בגטו בנין. תודה לבתה פרומקה ולנכדתה יפעת שהעבירו את הספר לארגון יוצאי זגלמביה.

ולחווקה היקרה – עד 120!

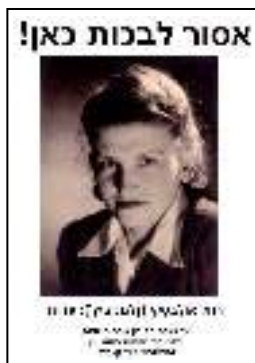
"אסור לבכות כאן!"

עדותה של רחל זלמנוביץ', חברת תזמורת הנשים באושוויץ (עכשיו בעברית ובאנגלית)

סיפור תזמורת הנשים לא נודע בציבור במשך שנים, עד שב-1980 יצא לאור בצרפת הספר "תזמורת על תנאי. את הספר כתבה פניה פנלון, אחת מניצולות התזמורת. באותה שנה הופק בהוליווד סרט שנוי במחלוקת אודות תזמורת הנשים בכינובה של השחקנית הבריטית ונָסָה רָדְגֵ'יב; ובישראל עיבד שמואל הספרי את ספרה של פנלון למחזה.

בשנים האחרונות נעשו מחקרים רבים בנושא "נשים בשואה" שהתייחסו גם לתזמורת הנשים באושוויץ. כמו כן הוקדשו קונצרטים לנערות 'התזמורת'. תזמורת סימפונט רעננה הקדישה סדרת קונצרטים לסיפור תזמורת הנשים באושוויץ והמנצחת שלה, אֶלְמָה רוֹזָה.

רחלה זלמנוביץ-אולבסקי רואינה על-ידי יד ושם ומסרה עדות מפורטת. בנה ובתה ערכו עתה את העדות, תרגמו אותה לאנגלית והוסיפו תצלומים ומסמכים מרתקים, בהם דרישת-שלום בת 60 שנה מן הגיהינום עצמו – "כרטיס עבודה" של רחלה כפי שנרשם בידי אנשי האס-אס באושוויץ.

עטיפת הספר - זלמנוביץ

לפני 65 שנים, בצל תאי הגזים והמשרפות באושוויץ, עמדו נשים וניגנו. רחל זלמנוביץ' הייתה שם, נערה צנומה ומפוחדת. עדותה המפורטת מתוך ג'א ההריגה יוצאת עתה לאור.

רחל זלמנוביץ נולדה בבנין, פולין, ב-8 באוקטובר 1921. בספטמבר 1939, חודש לפני מלאת לה 18 שנה, פרצה המלחמה. רחלה חיתה בגטו בנין עד אשר גורשה עם אביה ואחיה לאושוויץ באוגוסט 1943. אביה נרצח ביום הגיעו לאושוויץ, שהיה גם יום הולדתו.

כנערה ביישנית, שניגנה במנדולינה רק בבית הספר העממי, היא נדחפה ע"י ארוסתו של אחיה להצטרף לתזמורת הנשים באושוויץ, בניצוחה של הכנרת הנוודעת אֶלְמָה רוֹזָה. אלמה והתזמורת היו הסיכוי היחיד של רחלה ושל חברותיה להינצל ממוות בטוח. רחלה ניגנה מתוך פחד גדול כפי שלא ניגנה מעולם. בחוץ השתולל המוות ובביתן התזמורת עשו חזרות. אחיה השתתף במרד אסירי ה"זינדר-קומנדו" ונרצח לאחר כשלוש המרד. בסוף 1944 שולחו הנשים היהודיות שבתזמורת מאושוויץ למחנה בָּרְגֵן-בֵּלְזֵן, שם הופקרו לרעב ולמחלות עם עוד עשרות אלפי בני-אדם. באפריל 1945 שיחרר הצבא הבריטי את המחנה הידוע לשימחה, ופתח במאבק נחרץ להציל ממוות מרע וממחלות את שארית הניצולים.

רחלה ביקשה לעלות לארץ-ישראל, אך בדרך הכירה את רפאל אולבסקי, בחור יפה-תואר, בן למשפחת רבנים מיוחסת מפולין, אחד המנהיגים הבולטים של ניצולי ברגן-בלזן. היא נישאה לו וילדה את בתם יוכי במחנה העקורים. בשנת 1949 עלתה המשפחה לישראל, וכאן נולד הבן אריה.

בנתיבות חייהם – סיפורם של שרה ודוד זיסר

שרה זיסר שלחה לארגון עותק מספרה – בנתיבות חייהם. במכתב הנלווה ששלחה עם הספר כתבה שרה שהיא ילידת זבירצ'ה. החלטתי לקרוא את הספר שכן אינני מצליחה למצוא את שורשי משפחתי מעיר זו. חשבתי אולי שם מסתתרות אי אלו תשובות לשאלותי הבלתי נענות.

אודות משפחתי לא מצאתי כל מידע אבל עברתי את תקופת המלחמה יחד עם שרה ועם בעלה דוד והיא הביאה אותי עד לרמת השופט ועד ליום הזה.

עטיפת הספר - זיסר

הספר מתאר את חייהם עוד מבית הולדתם ומתעד את התלאות אשר עברו עליהם במהלך המלחמה וגם את דרכם לאחריה.

ספר זה כדאי שיהיה ציון דרך בחייהם של ניצולי שואה אחרים בסיפור חייהם ואת שעבר עליהם במהלך המלחמה לילדיהם ולדורות שאחריהם.

מאירה ברגר

בפתיח לספרה - "דפים שיצאו מהמגירה", כותבת שרה זיסר: "אחרי פטירתו של דוד התחלתי לעשות "סדר" בבית, לזרוק חלק מהדברים, להעביר אחדים ממקום למקום – העיקר להיות עסוקה..."

והנה, תוך כדי כך, התגלו לי דפים רבים, מלאים בכתב ידו של דוד. עלעלתי בהם והבנתי שבתוכם מצוי סיפור חייו. ואז נזכרתי שגם אני העליתי על הכתב קטעים מחיי... גם הדפים שלי נחו אי-שם, באחת המגירות..."

ביום בהיר אחד שאלתי את עצמי: מדוע שההיסטוריה המשפחתית שלנו לא תגיע לכתובת הראויה – לבנים ולנכדים שלנו? הרי כל חיינו התגלגלו להם בדרכים לא צפויות ולא שגרתיות: עברו עלינו חוויות שאת חלקן בחרנו ורבות מהן "נחתו" עלינו ללא כל הזמנה, ואין סיבה שלא להוציאן לאור, תרתי משמע.

ואז גמלה בי ההחלטה לאסוף את הדפים (לפני שיצהיבו), ולהוציאם כספר.

מכיוון שגם הבנים, צביקה ואבישי, נתנו לי את ברכת הדרך ונמצאה הוצאת ספרים קרובה לבית – הרעיון שלי קרם עור וגידים.

אני שמחה שזכיתי לכך.

שרה זיסר, קיץ 2009"

ארץ הצבי /צבי לנגר

הספר "ארץ הצבי" הוא סיפור חייו של צבי לנגר, סיפורו של נער צעיר, שעלה בגפו לארץ ישראל – פלשתינה. למעשה גם סיפורו של ניצול שואה, שאמנם לא חווה את תלאות הגטו, מחנות הריכוז וההשמדה, אלא ברח מפולין ועלה ארצה.

צבי לנגר מספר את ספור חייו בשפה קולחת ורהוטה, סיפורו של נער צעיר מבית ציוני שעזב את בית הוריו בסוסנוביץ ועלה לבדו ל"ארץ הצבי", כינויה של ארץ-ישראל בפי חכמי ישראל. ולא זו בלבד, שמצא בה מקלט, אלא שלחם להגנתה בכל מערכות ישראל כחבר ב"הגנה", הפלמ"ח וצה"ל ובנה אותה הן כמהנדס והן כבעל חברת בנייה והקים מבנים רבים, ביניהם בתי חולים, מלונות פאר, בתי ספר ואולפנות מדע וטכניקה וכן שדות תעופה, גשרים ועוד.

סיפור עלייתו לארץ מתחיל בנסיעה בטרם (החשמלית) בסוסנוביץ. הוא נתקל בחבורת פוחחים אנטישמית ולמד על גבי בשרו מהי אנטישמיות, אירוע שהשפיע על החלטתו לעזוב את פולין. הוא עשה זאת ב-9 בנובמבר 1938, ליל הבדולח בגרמניה. הוא הפליג מרומניה והגיע אחרי שלושה ימים לארץ-ישראל, לבני משפחתו מצד אימו. שם התקבל לטכניון ובסיום לימודיו זכה לקבל דיפלומה בהנדסה אזרחית מידי ד"ר חיים וייצמן, לימים נשיאה הראשון של מדינת ישראל.

המסלול – חברות בהגנה, בפלמ"ח והשתתפותו במלחמות ישראל כקצין בחיל הנדסה הביאה לידי ביטוי את כשרונו בבניית ביצורים, גשרים ושדות תעופה, ביניהם שדה עזיון.

עסק בפעילות ציבורית והפך ליו"ר ארגון מוסמכי הטכניון וזכה לתואר חבר כבוד של קורטוריון הטכניון לכל ימי חייו. בין היתר פעל למתן תואר כבוד לדוד בן גוריון מטעם הטכניון ולהזמנת גורבצ'וב, נשיאה של ברית-המועצות לשעבר לבקר בישראל ולשאת הרצאה בטכניון. וכן פעילות רבה אחרת למען מדינת ישראל.

אלתר ולנר

מי מכיר? מי יודע? – Who Knows? Who Remembers?

מכתב מעיריית קטוביץ

עיריית קטוביץ מחפשת אזרחים לשעבר של העיר שהינם בעלים של כמה נכסי דלא-ניידא (נדל"ן), השמות למטה משמאל: כל מי שהמכתב רלוונטי לגביו, מוזמן ליצור קשר עם ארגון יוצאי זגלמביה, או עם סגנית ראש העיר קטוביץ, הגב' קריסטינה סיינה שפרטיה מופיעים בתחתית המכתב.

The municipal authorities of Katowiec are looking for the following former residents of the city who owned some real estate

Icek Mojżesz Schönberg
Mojżesz Kalman Erlic
Pinkus Lewek vel Lejbus Buchweit
Judka Szenberg
Zysła Szpigielman
Józefa Szenberg
Wolf Buchwaje

My Berliner Family from Dąbrowa Górnicza

Would like to know if it is possible to get in touch with any of the contributors of the fine articles in the *Dąbrowa Górnicza Yizkor Book*? I would want to thank them for their contributions. I would also want to ask if anybody remembers my Berliner family from Dąbrowa.

Thanks! Hannah Berliner Fischthal
(hberlinerf@gmail.com)

Katowice, dnia 28 października 2009 r.

**Pierwszy Wiceprezydent
Miasta KATOWICE**

BI.D.V.I.B.715/35/09

Szanowni Panowie
Abraham Green
Ariel Yahalomi

**Światowy Związek Żydów
Dawnych Mieszkańców Zagłębia**
3/20 Bazarani Str.
Tel-Aviv 69121
IZRAEL

dotyczy: nieruchomości przy ul. 1 Maja 16 w Katowicach

Wydział Budynków i Dróg Urzędu Miejskiego w Katowicach prowadzi działania, obejmujące regulację stanów prawnych nieruchomości na terenie miasta. Wola władz Katowic jest, by nieruchomości zarządzane były przez ich właścicieli lub reprezentujące ich profesjonalne podmioty. W swych działaniach tut. Urząd współpracuje z wieloma organizacjami, mogącymi wspomóc te działania, takimi jak m.in. Gmina Wyznaniowa Żydowska w Katowicach; współpraca ta jest prowadzona z korzyścią dla obu stron.

Mając na uwadze powyższe informuję, że zgodnie z decyzją Prezydenta Miasta Katowice nr WGT-III-81411/43/87 z dnia 23 października 1980 r. w zarządzie tymczasowym Komunalnego Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Katowicach znajduje się nieruchomość przy ul. 1 Maja 16 (d. Krakowskiej). Zgodnie z zapisami przedwojennej księgi wieczystej nr „tom 2 karta 67 Bogucice”, prowadzonej przez Sąd Rejonowy Katowice-Wschód XI Wydział Ksiąg Wieczystych, właścicielami nieruchomości są następujące osoby, określane jako „kupiec z Będzina”:

- **Icek Mojżesz Schönberg** w 1/2 - wpisany jako właściciel w 1922 roku,
- **Mojżesz Kalman Erlich** w 1/2 - wpisany jako właściciel w 1922 roku,
- **Pinkus Lewek vel Lejbus Buchweitz** w 3/20 - wpisany jako właściciel w 1928 roku,
- **Judka Szenberg** w 2/20 - wpisany jako właściciel w 1928 roku.

Ponadto – jak wynika z informacji zawartych w w/w księdze – w 1945 r. Sąd Grodzki w Katowicach wydał postanowienie, wprowadzające w posiadanie nieruchomości następujące osoby:

- **Zysła Szpigielman** – w 1/2 należąca do Mojżesza Kalmana Erlich
- **Józefa Szenberg** – w 1/4 należąca do Ieka Mojżesza Schönberg oraz 2/20 należąca do Judki Szenberga
- **Woffa Buchwajca** – 3/20, należąca do Pinkusa Lewka vel Lejbosa Buchweitz

Mając na uwadze zasięg działania Związku, zwracamy się z uprzejmą prośbą o pomoc w nawiązaniu kontaktu z w/w osobami lub ich spadkobiercami. Administrujący nieruchomością Komunalny Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Katowicach prowadzi swe działania na podstawie przepisów polskiego Kodeksu cywilnego o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia, co ogranicza możliwość zarządzania nieruchomością oraz inwestowania na niej.

Z góry dziękuję za okazaną pomoc.

Z pozdrowieniami
Pierwszy Wiceprezydent
Miasta Katowice

Krystyna Siejna

דור שני. שלישי. רביעי...

גלגולה של תמונה מאת: רעות שטרן דברים שנאמרו בבנדין, במסגרת ביקור של בני נוער מישראל...

להשליכה. אלא שברגע האחרון החליטה לבדוק את תוכנה. אחרי כמה דקות של צפייה בסרט, שלא היה ריק כלל, אלא תיעד את יהודי גטו בנדין בתקופת המלחמה, ראתה שירה את סבא אליעזר מופיע. שירה הנרגשת ראתה את התצלום אותו הכירה היטב, התצלום עליו גדלנו כולנו, נע לנגד עיניה. בסרט ראתה שירה את סבא אליעזר חי, נושם ומדבר.

גם ביד ושם התרגשו למצוא בסרט את הסבא-רבא של אחת מעובדות המקום, ובסופו של דבר הוכנס הסרט אודות יהודי בנדין למוזיאון החדש וניתן לראותו בגלריה המתעדת את כיבוש פולין.

ולסיום, בנימה אופטימית, הם השמידו חלק גדול מבני המשפחה שלי ושל חלק גדול מאיתנו אבל הם לא הצליחו לממש את מטרתם הסופית לחסל את העם היהודי באירופה.

בשנת 2009 נולד לברוריה ז"ל, ילידת בנדין שעלתה לארץ עם אחותה לפני פרוץ המלחמה, ולאברהם, שיחיה, הנין ה-50.

מרים ואליעזר-מאיר פרנס

אנו עומדים כאן היום ברחוב זאוולה, בעיר בנדין. כאן התגוררה משפחתה של סבתא-רבתי שלי, ברוריה מונטג. למשפחה קראו פרנס וכמעט בכל רחוב בבנדין היו להם קרובים, אחים, דודים בני דודים ועוד. בבית זה גרו הסבא והסבתא של ברוריה ושלושת בנותיהם, ובדירות מעל ומסביב, בני משפחה נוספים. ברוריה תמיד סיפרה לילדיה על הבית ועל הנחל שזרם בחצר. היום הבית איננו, אבל הנחל עדיין קיים.

ובכן, מאז ומתמיד, זה עשרות בשנים תלויות בבית הסבים ברוריה ואברהם מונטג בירושלים, על אחד הקירות, שתי תמונות של הוריה של ברוריה, אחת של הסבתא מרים, שאמי מירית-מרים קרויה על שמה, והיא היתה דור חמישי למייסד חסידות גור, בעל "חידושי הרי"ם" – תמונה זו צולמה לפני המלחמה. התמונה השניה היא של הסבא, אליעזר-מאיר פרנס. התמונה של סבא אליעזר הגיעה לידי ברוריה בדואר מבן דודה, אהרון גרינוולד, יליד בנדין, ניצול שואה שחי בארה"ב והיה בקשר קבוע של מכתבים עם ברוריה. באחד מן הימים נתקל בתמונה של דודו אליעזר-מאיר באחד העיתונים היהודיים בעירו, והוא זה ששלח את התמונה לירושלים. כולם תמיד חשבו שהתמונה צולמה באושוויץ. בתמונה נראה אליעזר-מאיר לבוש במעיל שחור כבד ועל זרועו סרט לבן עם מגן דוד ומאחוריו גל אבנים.

על שתי התמונות הללו גדלו ארבעה דורות של בני משפחת מונטג והן חקוקות בלב כל אחד מן הצאצאים.

בעת עבודות ההכנה על המוזיאון החדש לתולדות השואה ביד ושם בירושלים, לפני חנוכתו, מצאה שירה פורת-עמיחי (בת דודה של אימי), העובדת ביד ושם, באחת המגירות אליה הוכנסו קלטות סרטים שלא נעשה בהם שימוש במוזיאון, סרט ללא כותר. שירה הייתה בטוחה שהקלטת ריקה ועמדה

בנדין, מודיעין - ערים תאומות

דברים שנשא זאב לירון (לונדנר) בפני מועצת העיר בנדין...

תלמידי תיכון ומורים ממודיעין, ומדריכי פולין מיד ושם, שהגיעו לבנדין בשבעה אוטובוסים.

ראש העיר באראן נשא דברים בפני הנוער הזה בהתרגשות. ילדים אלו לא ישכחו מפגש זה.

ולסיום, אני יכול לאמר לכם כי העיר בנדין "נמצאת על המפה". מדריכי פולין מכירים היטב את ההיסטוריה המעניינת והמיוחדת של 650 שנה לקיומה.

יש עוד הרבה לעשות כדי להגשים את הרעיון של "ערים תאומות". שמשון ישיביץ, דור שני לניצולי זגלמביה גר במודיעין, ואני דור ראשון אשר נולדתי בעיר בנדין ברחוב מודז'ובסקה, וחייתי בה באושר עם משפחתי עד למלחמה, נעשה הכל על מנת לקדם תהליך זה לטובת שתי הערים, בנדין ומודיעין.

בעיר מודיעין כ-60.000 תושבים, יש בה אחוז גבוה של אנשים צעירים, יש בה בתי-ספר על רמה גבוהה, והיא נמצאת על אם הדרך בין תל-אביב לירושלים.

תודה על ההקשבה הרבה שלכם, אני נפרד מכם במילה, שלום!

בנדין, 26 באוקטובר 2009 - זאב לירון (לונדנר)

נכבדי מועצת העיר-בנדין.

כבוד ראש העיר- מר באראן,

בביקורך האחרון בישראל, אמרת שברצונך למצוא עיר שיהיה לה עניין לקשור קשרים ויחסים תרבותיים עם העיר בנדין. במגמה ליצור ולכרות "ברית ערים תאומות".

בנושא זה היו לי שיחות עם ראש העיר ר"ג שאותו אני מכיר היטב (שם אני גר). כשדווחתי לך על שיחות אלו, שאלת מדוע אי אפשר לברר עם העיר מודיעין, אשר נמצאת קרוב מאוד לאתר ההנצחה של "יהודי זגלמביה"? הלו שם, אחת לשנה ביום השואה- נפגשים מעל 1,000 איש מדור ראשון, שני ושלישי כדי לזכור ולא לשכוח מה שעבר על עם ישראל, בעת מלחמת העולם השנייה.

בהמשך התקיימה ישיבה עם ראש העיר מודיעין בה השתתפו יו"ר ארגון זגלמביה - אברהם גרין, שמשון ישיביץ, ואנוכי. בדיון מצאנו הענות ויחס חיובי, לרעיון הקשרים בין שתי הערים.

בסיכום, קבע ראש העיר, לבצע לאלתר צעד ראשון לקראת הפעילות המשותפת, והוחלט לשנות את נתיב הנסיעה לפולין שעמד על הפרק, כדי ש-300 תלמידים, יבקר בעיר בנדין.

היום ועכשיו בדיוק ממש לפני שעה הסתיים הטקס באנדרטה המיוחדת בשטח הגטו לשעבר שבו השתתפו מעל 300

יש פעמים שאתה מתחיל פרוייקט ואינך יודע לאן יתגלגל ... מאת: שמשון ישראלי

משלחת תלמידי תיכון ממודיעין בביקור בבנדין

בנדין, יהווה מעין "סנונית" ראשונה לפרוייקט "ברית ערים תאומות".

לקראת אוקטובר 2009, קויימו מספר פגישות בבית הספר עם צוות המורים ומדריכי יד ושם מתוך הכנה למסע המתוכנן לפולין. בפגישות אלו שובץ בלוח הזמנים, בקור בעיר בנדין וטכס מרכזי מול האנדרטה בגטו קמיונקה.

בשבוע בו נסעו תלמידי התיכון והחלו את סיורם מהצפון, טסנו זאב לירון ואנכי לפולין להפגש עם ראש העיר בנדין כדי לתאם את הביקור והטכס שחייב אבטחה מוגברת, מערכות הגברה והכנת זרי פרחים.

ביום המיועד ובשעה המיועדת, ירדו מהאוטובוסים 350 תלמידים, מורים ומדריכים והצטופפו אל מול פני האנדרטה במקום בו היה הגטו בבנדין. נראה לי שראש העיר מר באראן התרגש לא פחות מאתנו כאשר נשא דברים בפניהם. נאמרו מספר מילים ע"י זאב בשפה הפולנית ותפילת קדיש נאמרה על ידי זר הפרחים אשר הכינונו מראש, הונח ע"י שלושה תלמידים שהינם דור שלישי מבנדין.

מר באראן, ראש עיריית בנדין קבל מתנה מראש עיריית מודיעין וזאב לירון ואנכי נקראנו לשיבת מועצה בעירייה, שם התכבד זאב לשאת מספר מילים לפני חברי המועצה. פרוייקט "ברית ערים תאומות" נמצא בעשייה ונשמח, זאב ואנכי לעדכן את חברי הארגון על כל התפתחות בנושא.

לפני כשנה וחצי פניתי אל מנהלת בית הספר התיכון מכבים-רעות, ובקשתי לערוך לה סיור הכרות ביד הזיכרון ליהדות זגלמביה. לסיור הצטרפו מספר מורות שהתפעלו מהמקום ומהמורשת אשר קיימת מאחורי האבנים במקום.

בתום הסיור בקשתי מצוות בית הספר לדעת כיצד ניתן לשלב את יוצאי זגלמביה עם הלימודים בבית הספר. הוחלט לצאת עם פרוייקט בשם "תעוד והנצחה". פרוייקט אשר יתעד וינציח את ניצולי השואה. תלמידי כיתה י"א לפני נסיעתם פולין, יפגשו עם ניצולי השואה, יראיינו אותם ויכינו עבודת תעוד של כל אחד מהניצולים.

התקשרתי לחברי הארגון ולאחר הסכמתם, מסרתי שמות טלפונים וכתובות למנהלת בית הספר. מתוך שיחות שקיימתי עם חברים מהארגון ועם תלמידים, נראה ששני הצדדים היו שבעי רצון מהפרוייקט. העבודות שהוגשו להנהלת בית הספר היוו חלק מההכנה למסע לפולין.

בד בבד עם פרוייקט זה עלה אצלי רעיון נוסף, להוציא לפועל פרוייקט של "ברית ערים תאומות". דרישה שהועלתה מספר פעמים ע"י ראש עיריית בנדין מר באראן בפגישות שערכנו עימו.

לעניין זה בקשתי את ידידי זאב לירון, אשר נרתם לסייע בכל הנדרש לכך. זאב לירון יליד העיר בנדין ומכיר את הנפשות הפועלות בעיר. אחרי מספר מפגשים עם פקידים ועם ראש עיריית מודיעין היתה הסכמה שביקור תלמידי התיכון בעיר

ל ז כ ר ם

על נפתלי פדר וצבי לנדאו

בחודשים האחרונים הלכו לעולמם שניים מבכירי הארגון, נפתלי פדר וצבי לנדאו ז"ל. נפתלי פדר, איש סוסנוביץ היה ברסיה, ובסיום המלחמה חזר לפולין בה ניהל בית ילדים ופעל מטעם השומר הצעיר בהעפלה לארץ-ישראל. בארץ פעל בפעילויות ציבוריות שונות ומטעם מפ"ם נבחר לכנסת ה-9 וה-10 ואף כיהן כסגן יו"ר הכנסת. עברו, עבור אנשי זגלמביה הוא שימש יותר מחבר הנהלת הארגון. אני עצמי, כשנתקלתי בבעיה מסובכת, נפגשתי עמו להתייעצות, או להתערבותו. קשריו האישיים עם אנשי זגלמביה בחו"ל ובמיוחד עם חברו סם סקורה, יו"ר יהדות זגלמביה בניו-יורק עזרו לנו מאוד. נפתלי, האדם הצנוע והעניו, עשה רבות למען הארגון ואנחנו זוכרים זאת ונזכור אותו לתמיד!

צבי לנדאו, יליד בנדין, בן למשפחה חסידית עבר את השואה במחנות עבודה וריכוז ובארץ עבד שנים רבות במשרד הביטחון, וגם כשפרש לגמלאות המשיך לשמש חבר בוועדות שונות מטעם משרד הביטחון. לפני מספר שנים נבחר להנהלה, ולקח על עצמו את התפקיד הקשה של מנהל הכספים של הארגון, ותוך תקופה קצרה השתפר המצב הכספי של הארגון. צבי תרם רבות לפעילות הארגון, הוא היה מעורב בכל הפעילויות ודעתו השפיעה ועל פי רוב גם התקבלה. לפני זמן מה נפטרה ברוניה, אשתו. פטירתה השפיעה עליו מאוד קשה ולמרות זאת הוא המשיך לפעול בהנהלת הארגון במלוא כוחו ומרצו. לאחרונה חלה והיה נתון לטיפולים ועל אף זאת המשיך בפעילותו בארגון עד שהמחלה הכריעה אותו. חבל על דאבדן ולא משתכחין!

אברהם גרין

נפתלי פדר, ח"כ לשעבר, מזכיר מדיני של מפ"ם, 1920-2009

מאת: אורי דרומי - "אחרי מות", הארץ, יום שישי ג' בכסלו תש"ע, בנובמבר 2009

כך היה מזכיר מרכז מפ"ם, מסתופף במחיצתם של צמד המנהיגים האגדיים, מאיר יערי ויעקב חזן. כמזכיר מדיני של המפלגה היה חבר בתנועת השלום העולמית וממבשרי המגעים עם אש"ף, ולבסוף היה חבר כנסת מטעם מפ"ם בכנסת התשיעית ובכנסת העשירית.

בספרו "פגשתי אנשים" כתב שהוא דוחה את הכינוי שהדביק ש"י עגנון לכנסת - "בית השפתותיים", בו רק מדברים. חברו ויקטור שם טוב, ממנהיגי מפ"ם, אומר ש"הצטיין ביושרו וביחסו המצפוני לבעיות שבהן טיפל, והיה איש ציבור מהמעלה הראשונה". עדי אמוראי, ראש סיעת המערך בוועדת הכספים, שפדר היה סגנו, מספר כי טיפל בשאלות הכלכלה והחברה בתבונה רבה, ולא הניח לפוליטיקה לקלקל את השורה.

בפרישתו לא חדל מפעילות: הוא היה חבר במועצת יד ושם, ויו"ר הוצאת ספרים ביידיש, "ישראל בוך". בשנת 2000 זכה באות יקר תל אביב. "רכוש לא צברתי", כתב בספרו, "אך נותרו לי האנשים שפגשתי. הם עושרי האמיתי".

נפתלי פדר נולד בסוסנוביץ' שבשלזיה העילית, בבית שבו דרו בצוותא תרבות יהודית, פולנית וגרמנית, ושם התעוררה סקרנותו האינטלקטואלית שלא ידעה שובע. כשנכבש האזור בידי הנאצים החליט פדר לברוח מזרחה, לשטח הפולני שנכבש בידי הרוסים. בני משפחתו, שנותרו מאחור, נרצחו באושוויץ. הוא גויס לצבא האדום והשתתף בהגנת קייב, ואחרי שנפצע קשה סידר לו רופא יהודי שחרור מהצבא.

בתום המלחמה חזר לסוסנוביץ' שהתרוקנה מיהודיה, והמשיך ללודז', שם הצטרף להנהגת השומר הצעיר כעורך ביטאון התנועה, "גשרים". בהמשך ניהל בית ילדים לשארית הפליטה בבאלי קמיין, שם הכיר את מרילה מאירוביץ' שתהיה לאשתו ואם ילדיו, ורד ושי. עד מהרה יצא בצו התנועה לנהל בית דומה בלינדלפלס שבגרמניה.

ב-1949 עלה ארצה, ובשירותו הצבאי השתתף בקרב תל מוטילה העקוב מדם. אחרי שהיה נהג משאית בחיפה נבחר כמזכיר מועצת פועלי נשר, עיירת עולים שהתחבטה בבעיות הקיום של ראשית המדינה. ב-1957 עבר לבאר שבע, שם שימש כגזבר העירייה תחת ראש העיר דוד טוביהו. זאב זריז, אז סגנו של טוביהו, אומר כי היווה דוגמה בולטת להצלחה של עולה חדש. "אלה היו ימים של בעלי החזון", סיפר פדר מאוחר יותר, "אנשים האמינו במה שהם עושים. הקמנו אוניברסיטה, בנינו עיר!"

צו התנועה שיגר אותו ב-1963 בשליחות ציונית לברזיל, ואחר

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות חבר ההנהלה וגזבר הארגון

צבי לנדאו ז"ל, יליד בנדין

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות החברה
דבורה בלנק ז"ל (לבית קירשנבאום),
ילידת בנדין

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות חבר ההנהלה
נפתלי פדר ז"ל, יליד סוסנוביץ

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות החברה
בלה שרוני ז"ל, ילידת סוסנוביץ

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות החבר
שמעון רוזנבלום ז"ל, יליד דומברובה

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות

וולף – זאב ארליך ז"ל

יליד בנדין שנפטר בארה"ב
תנחומים למשפחה

Zagłębie world organization Board and
members express

*Our Sincere Condolences on the Passing
Away of*

Wolf – Zeew Ehrlich

Born in Lazy

Passed away in Sweden

Sharing the family deepest grief

ארגון יוצאי זגלמביה
אבל על מות

שלמה (שלמה) קליינר ז"ל

יליד לאזי שנפטר בשבדיה
תנחומים למשפחה

Zagłębie world organization Board and
members express

*Our Sincere Condolences on the Passing
Away of*

Shlomo Kleiner

Born in Lazy

Passed away in Sweden

Sharing the family deepest grief

זריקה של תקווה מאת דוד קליימן

בוקר אחד עבר ליד העיוור גבר וראה שהכובע כמעט ריק, היו בו מעט מטבעות קטנים. הגבר זרק מספר מטבעות לכובע, לקח את הפתק בלי לשאול את העיוור להסכמתו, הפך את הפתק ורשם בו משהו.

לאחר מכן החזיר את הפתק לכובע. באותו יום אחרי הצהריים עבר שוב הגבר ליד העיוור ושם לב שהפעם הכובע מלא במטבעות. העיוור הכיר את קול צעדיו של הגבר ושאל אותו מה כתב בפתק. הגבר ענה: "שום דבר שלא נכון. העתקתי את המשפט שהיה כתוב, רק קצת אחרת". הגבר חיך והתרחק מהמקום.

לעיוור מעולם לא נודע שעל הפתק היה כתוב: "היום הוא יום אביב ואני לא יכול לראות". תשנה את הגישה ותראה שיהיה יותר טוב.

נכחתי באזכרה של צבי לנדאו ב- 3/2/2010 שהתקיימה באולם הארגון, ברחוב פרישמן בתל-אביב. האולם היה מלא באנשים שבאו ורצו להכיר תודה לאדם נפלא ויקר שהלך לעולמו. אברהם גרין, יו"ר ארגון זגלמביה, שעבד איתו צמוד בשנים האחרונות סיפר לנו על צבי ועל תרומתו הרבה לארגון יוצאי זגלמביה. הוא סיפר לכולם שלפני שצבי קיבל את התפקיד היה גרעון מתמשך בקופת הארגון. צבי החל לטפל בנושא הגבייה וגיייס תרומות בצעדים שקולים ומדודים שהביאו להבראת המצב הפיננסי של הארגון וליצירת קרן שיכולה לשמר את פעילות הארגון לאורך זמן. פעלו של צבי לנדאו הזכיר לי את הספור הבא:

במרכז השוק, בין המון האנשים, ישב אדם עיוור ולפניו היה מונח כובע לאיסוף תרומות. בתוך הכובע היו מספר מטבעות ופתק גדול שעליו כתוב: "אני עיוור, בבקשה עיזרו לי".

מידע שוטף

איסוף עדויות הניצולים

אחד התפקידים המרכזיים של יד ושם כמוסד לאומי המתעד, חוקר ומנציח את זיכרון השואה הינו איסוף תיעוד ארכיוני מכל הסוגים – תצלומים, יומנים, תעודות אישיות וחפצים. העדויות של ניצולי שואה מהוות מרכיב חשוב בשימור הזיכרון האישי והנחלתו.

המדור לגביית עדויות היה מן הראשונים שהוקמו ביד ושם ומתועדים בו למעלה מ 45,000 עדויות.

הדור שחווה את השואה ונשא על כתפיו את משא הזיכרון הולך ועוזב אותנו. נוכחותם של הניצולים, שראו את המראות וחוו את האירועים, העניקה לזיכרון תוקף מוסרי. לעומת תופעת הכחשת השואה, ההולכת ומתרחבת עדות מצולמת של ניצול מהווה הוכחה ניצחת לעצם קיומה והתרחשותה. לסיפור האישי, יש חשיבות מחקרית וחינוכית ראשונים במעלה לדורות הבאים.

עם זאת, רבים טרם תיעדו את קורותיהם בתקופת השואה.

אנא, צרו קשר עם יד ושם וספרו את סיפורכם. אם לא תוכלו להגיע ליד ושם יישלח צוות שיתעד את סיפורכם.

יד ושם. המדור לגביית עדויות. טל: 02- 6443753/ 4

דמי חבר לשנת 2010

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 130 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה. את דמי החבר ניתן לשלם:

• ישירות לחשבון הבנק: לזכות "ארגון יוצאי זגלמביה", בנק לאומי, הרצליה, סניף 783, מס. חשבון: 3460062 המשלם בדרך זו מתבקש לרשום את שמו וכתובתו

כדי שבדע למי ולאן לשלוח קבלה

• באולם הארגון, רח' פרישמן 23 ת"א. האולם פתוח בימי ד' אחה"צ.

• באמצעות הדואר - בשיק לפקודת ארגון יוצרי זגלמביה, פרישמן 23, ת"א

אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומו של הארגון תלוי בכם.

ZANIM NADESZŁA ZAGŁADA ALEKSANDRA NAMYSŁO

Położenie ludności żydowskiej
w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie
okupacji niemieckiej

Instytut Pamięci Narodowej w Katowicach, w Polsce, wydał album pod powyższym tytułem, autorstwa i opracowania dr Aleksandry Namysło, która na wstępie napisała: Pamięci Żydowskich Mieszkańców Zagłębia Dąbrowskiego poświęcam.

Księga jest dwujęzyczna, w językach polskim i angielskim. Zredagowana jest bardzo starannie. Zachowana maksymalna proporcja słowa i materiałów fotograficznych - archiwalnych fotografii, autentycznych dokumentów obrazujących poszczególne etapy zagłady naszych rodzin i naszych domów rodzinnych w miastach i miasteczkach Zagłębia Dąbrowskiego.

Przejrzysty układ, rzeczowość, staranność, bogactwo treści podanej w sposób zwięzły, to zalety tej jakże nam potrzebnej publikacji.

"Prezentowana publikacja - napisał Janusz Kurtyka, Prezes Instytutu Pamięci Narodowej - podobnie jak otwarta w sierpniu 2008 roku wystawa na ten temat - jest pierwszym efektem współpracy Instytutu Pamięci Narodowej z Instytutem Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu Yad Vashem, oraz z Żydowskim Instytutem Historycznym im. Emanuela Ringelbluma w Warszawie."

"Nawiązaniem, do tej wystawy - pisze w Albumie autorka, Aleksandra Namysło - jest niniejsza publikacja, w której, na podstawie bogatego materiału ikonograficznego zrekonstruowano losy żydowskich mieszkańców Zagłębia Dąbrowskiego od momentu wkroczenia wojsk niemieckich we wrześniu 1939 roku, po likwidację gett w sierpniu 1943."

Dla orientacji podajemy tytuły poszczególnych części tej książki, a więc:

Charakterystyka regionu. Pierwsze miesiące okupacji. Rozporządzenia antyżydowskie z lat 1939 - 1941. Centrala Żydowskich Rad Starszych Wschodniego Górnego Śląska. Praca przymusowa. "Królestwo Merina" Sytuacja żydowskich mieszkańców Zagłębia Dąbrowskiego w latach 1941- 1942. Pierwsze masowe wysiedlenia 1942 roku. Gettoizacja. Ruch Oporu. Likwidacja gett.

Na całość tej publikacji składają się: Słowa wstępne. Podziękowania dla instytucji i osób, które okazały pomoc i współpracę, wśród nich również przewodniczącemu Związku Żydów Zagłębia w Izraelu, oraz innym członkom naszego Igudu. Zasadnicze teksty odautorskie. Fotografie

archiwalne z lat okupacji. Dokumenty: niemieckie, żydowskie. Fragmenty zeznań oprawców i ofiar. Dużo wiedzy, podanej przejrzysto i w sposób przemyślany. Pierwsza duża fotografia - na rozkładówce: notabie religijni szarfy i wieńce, tuż za nimi delegacje kobiet i spory tłum ludzi. Podpis. "Uroczystość pod pomnikiem Kazimierza Wielkiego z okazji 600 rocznicy sprowadzenia Żydów do Polski. Będzin 1939. Ze zbiorów Archiwum Państwowego w Katowicach."

Album zamyka list z 7 lipca 1944, pożegnalny list matki i ojca, Sary i Jechiela Goerlitzów z Będzina do ich sześciolatniej córeczki, którą zdążyli umieścić po aryjskiej stronie przed ostateczną likwidacją getta. Nie da się tych słów czytać bez empatii, nie - bez rozpacz!

Dobrze, że redakcja objaśnia, iż wbrew przewidywaniom - oboje rodzice i dziecko jednak przeżyli i w końcu znaleźli się w Izraelu.

Na okładce tytułowej widzimy dziewczynkę z białą kokardą na głowie, urodzoną w 1936 roku.

To jest dokument niemiecki zwany kartą kontrolną, o przydziale do getta na Kamionce.

Moje pierwsze wrażenie: "po co ta kokarda, bez niej wyglądałaby nie tak dziecinnie, może by ocalała..." To są oczywiście, nasze "echa koszmarów" w ocalałościach z Holocaustu.

Wertujemy ten Album, wpatrujemy się, jak zwykle, dokładnie we wszystkie fotografie i szukamy... może znajdziemy znajomą twarz... może jakiś przedmiot z rodzinnego domu... może dowiemy się czegoś więcej... Ciągłe jeszcze szukamy.

Anna Ćwiakowska

I am the grandson of Natalja Adamczyk. My grandmother comes from Dąbrowa Górnicza. Her best friend from school was a Jewish girl whose first name was Minda. My grandmother was born in 1924. Minda was probably born in the same year. They attended the Szkoła Powszechna no. 4 in Dąbrowa Górnicza (Primary School no. 4). Minda lived in Szopena or Okrzei Street in Dąbrowa. My grandmother can't remember Minda's surname anymore. However, I know that Minda's mother was selling textiles on the local market. Is it possible to find some more information on what happen to Minda and her family during and after the war? I will be very grateful for any information.

Best regards,
Piotr Grzesikowski (polkagriss@gmail.com)

That evening I told the doctor what I had done.

That night I slept beside my brother, and the next morning I awoke with a bad headache. I went to the doctor with my friend. Even though I had a 39 degree fever, he asked me to make an effort and go to work, because of the importance of bringing the medicines, and he sent one of the laborers to help support me on my way to the factory.

Luckily for me, it was a very cold day, with a temperature of 15 degrees below zero, and that made walking a little bit easier for me. When I got there, I found a big package containing all kinds of medicines. I approached the kapo (head of the labor-detail) who was in the know, and he took me to his room with the package. I asked him to thank the Italian orderly for his help. I lay there until the entire group left to return to the camp. Two friends supported me on the way because I was very weak. My friend Weinstein helped me lie down beside my brother and promised to take care of us. We remained unconscious, with a high fever, for two weeks. When we awoke, we saw many empty beds around us. We never imagined that so many people would die.

Out of 800 inmates of the camp, approximately 300 remained. We were very weak, just skin and bones. Two days later, when we went down to the ground floor to wash, we saw many bodies lying on the floor. There hadn't been time to bury them. They included two of my classmates from high school.

It took us a few months to recover. The Germans transferred us to a big camp near the German factories in the area. Its name was Sportschule Reichenbach, and we remained there until the camp was liberated by the Red Army on May 8, 1945.

In 1990, I made a private visit to Poland with my wife and two children. We visited some of the camps that we had been in. Next to Graditz camp, where I contracted typhus, I saw the field where those who died of the disease were buried. There was a small sign there marking the cemetery. I said the Kaddish prayer, with tears streaming down my face.

This is a little story about mutual assistance in the camps, as far as it was possible for us.

Zaglembier Society in Toronto – זאגלמביער סאסייטי אין טאראנטא

Chairman: Dr. D. Bleeman
(416) 322-3665
Secretary: Mr. A Pipersberg

Secretary: Mr. A Pipersberg
(905) 737-2964

Financial Secretary: Mr. S. Slivka
(416) 229-2394

Treasurer: Mr. L. Iskov
905) 738-0309

Fundraiser: Mrs. P. Studniberg
(905) 707-3384

Organizers:
Mr. K. Pilc - (905) 882-5422
Mr. S. Slivka – (416) 229-2394

Cemetery Committee:
Mr. A. Pipersberg – (905) 737-2963
Mr. S. Slivka – (416) 229-2394

Hospitallers:
Mrs. F. Isakov – (416) 633-6321
Mrs. E. Shafman – (416) 222-5095

To all members and friends
Please be advised of the Schedule of meetings for the
period of January 1, 2010 to December 31, 2010

All meetings will take place at:
Borochov Center
272 Codsell Avenue

April 18, 2010 at 10:00 am
May 16, 2010 at 10:00 am

June 13, 2010 at 10:00 am

July 25, 2010 at 10:00 am

August 19, 2010 at 10:00 am

Yiskor Service
Sept. 12, 2010 (11:00 am at Bathurst Lawn)

Kindly mark these dates on your calendar.

Please note that these dates may be changed during the year so
please attend the meetings in accordance with letters invitation
which are mailed prior to each meeting.

Dear Zagłębie friends,

The Israeli second generation of the survivors of Zagłębie Jewry is very interested in tightening the contacts with the Zagłębie second generations worldwide. We would like to welcome you during your visits to Israel, invite you to join at our delegations to Poland and be part of our way to commemorate the heritage of our families. **On July 30th, 2010, we shall embark on our eight days of Zagłębie mission where we will dedicate four days walking through the towns of our parents and grandparents**

Therefore you are invited to send your e-mail address to Rina - rinakahan@gmail.com, fax: +972-9-9507472 Israel, or to Ayala - ayala@avidov.com

Dear Friends and Fellow Zagłębian,

In August 1988 we traveled to Zagłębie for the first time in order to inaugurate the Great Cemetery in Czeladz including its mass grave, after Moniek Stawski renovated it, fenced the area off, and turned it into an official cemetery. Since that time we have been sending delegations annually: As a result, most of the first generation members of Zagłębie and many members of the second and third generation have visited Zagłębie.

Through the many delegations' visits and the visits to Zagłębie, ties have been formed between the local institutions and authorities and the members of our organization, especially with the board members. These ties included invitations of the mayors to Israel, visits of delegations of Polish high school students to Israel, and a visit to Zagłębie by groups of Israeli high school students, as part of their visit to Auschwitz-Birkenau.

Thanks to these ties, the local authorities have assented to our request to commemorate various Jewish institutions, including Synagogues, elementary schools, high schools, hospitals and orphanages. The Jewish ghetto in Bedzin was recently commemorated, and very impressively so, while the ghetto in Sosnowiec was commemorated long ago. Despite the extensive commemorative activities, there is more to be done: renovating the old cemetery in Bendin, a number of synagogues that have not yet been commemorated, and more.

Recently, however, we have been concerned with the issue of maintaining the commemorations. These commemorations require appropriate care from time to time, while the cemeteries require regular maintenance. We are planning to discuss this with the heads of the local authorities in Zagłębie.

We hope that suitable arrangements will indeed be made, guaranteeing the maintenance of the many commemorations in the cities of Zagłębie and additional cities where future renovations will be performed.

If we do indeed succeed, we will be able to leave our future generations the memorial in Israel, whose maintenance is guaranteed for many years, along with the sites of commemoration of the Jews of Zagłębie in Poland, whose maintenance is also guaranteed.

May this come to pass.

We wish the Jews of Zagłębie in Israel and through out the world a happy and kosher Passover!

Abraham Green, Chairman of the Zagłębie (Zaglembie) World Organization

Rescue in the Graditz Camp by: **Itzhak (Izi) Greengras**

After the USA joined the war against Nazi Germany, and the Allies began bombing the major factories in the west, the Germans decided to move the factories to the east, to the region of Lower Silesia. Many Jews from Zagłębie were sent directly to forced labor camps that were set up near the German factories, and they were also sent to build new industrial buildings.

In 1943, after spending time in a number of camps, my brother David and I arrived in the Graditz camp. It was actually a large, multi-story flour mill. Together, we were approximately 800 people, including a few girls who ran the kitchen. Every morning we would arrive on foot, walking along the railroad tracks. There we boarded freight cars that took us to big factories in the city of Langenbielau. My brother and I worked at Krupp, one of the big factories that supplied products to the German Army. Besides the Jews, the factory workers were laborers from France and Czechoslovakia and prisoners of war.

In late 1943 – early 1944, typhus broke out at the camp. This is a very dangerous and contagious disease, causing fevers of up to 41 degrees and a loss of consciousness. Two Jewish doctors identified the disease, which we caught from Russian prisoners of war. The doctors decided not to tell the Germans that we had such a serious disease, and told them that it was a cold and sore throat. They were sure that if we told them it was typhus, we would be executed immediately in order to prevent it from spreading.

My brother David was one of the first to contract the disease. I went to work, and when I returned I saw him sitting on the concrete steps with a high fever. I spoke to him but he didn't understand me. I approached my friend, Weinstein, who was a member of the group of young men who assisted the doctors. These men had already contracted the disease in 1941, when they were sent along with many others from Zagłębie to Russia, to work on the railroad tracks (Ost-Kommando). People who contract the disease once, become immune to it.

I asked my friend to help me put my brother in bed and give him medicine to bring down his fever and to feed him when I had to go to work. He referred me to the doctor to ask for medicine, which wasn't in stock. While I was with the doctor, I remembered that the laborers at the factory included prisoners of war from Italy. They were soldiers in the army of the Italian general Bagdolio, which rebelled against the Germans, and they were taken to prisoner of war camps. They worked with us, but they had rights, including aid from the Red Cross.

I spoke to the doctor, who was from Dabrowa, and offered to approach the man from the Red Cross and ask him to buy the medicines for us. The doctor agreed to my suggestion and gave me a list of medicines that could save patients, along with the money to pay for them. He asked me not to reveal the name of the disease.

The next day, when I arrived at the factory, I wandered cautiously through the various departments, searching for the male nurse-orderly from the Red Cross. I was very careful not to get caught by the SS men. When I encountered the orderly, I explained our request to him. He promised to help us. I gave him the packet of money and the list of medicines. We agreed that he would bring them inside a package to the department where my brother worked and would put it in the cabinet next to the lathe.

Zaglembie world organization is honored to invite you to

**Yom Hashoa Memorial Service 2010
Yizkor for Zagłębie (Zagłębie) Martyrs**

The ceremony will take place
at Yad Hazikaron in Modiin
On Monday, April 12th 2010, 4:30pm

In the presence of:
Israeli Minister of Justice - **Yaakov Neeman**
Mayor of Modiin - **Chaim Bebas**
Chairman of Zagłębie (Zaglembie) World Organization -
Abraham Green

Memorial Service: Cantor **Menashe Fetman**

ארגון יוצאי זגלמביה מתכבד להזמין

**לעצרת זכרון לשואה ולגבורה
ולטקס התייחדות עם קדושי
זגלמביה**

ביד הזכרון שביער מודיעין (ליד מבוא מודיעין)
ביום שני כ"ח בניסן תש"ע – 12 באפריל 2010
בשעה 16:30

דברים :
שר המשפטים - **יעקב נאמן**
ראש עיריית מודיעין - **חיים ביבס**
יו"ר ארגון יוצאי זגלמביה - **אברהם גרין**

תפילת אזכרה : **החזן מנשה פטמן**
תכנית אמנותית : מקהלה בניצוחו של המוסיקאי **יאיר קלינגר**

יוצאי זגלמביה והסביבה ובני ביתם, מוזמנים

אוטובוסים ליד הזיכרון (ללא תשלום) יצאו מת"א –
תחנת הרכבת ארלוזורוב, ליד מסוף אל-על, בשעה : 15:00
מחיפה – עפ"י תיאום עם נציגי הנהלת הארגון בחיפה

מזל טוב לאנה צ'וויאקובסקה
חברת הנהלת הארגון
ומערכת עלון זגלמביה.
יום הולדת שמח!
בריאות ונחת!
עד מאה ועשרים!

קפה זגלמביה

במפגש הדור השני שהתקיים במאי 2009, בביתה של איילה אבידוב, הייתי המום ונרגש. בבית סיפרו לי הורי שיהדות זגלמביה חרבה והנה, אמרתי לעצמי, יהדות זגלמביה קמה מחדש. לא באותה מתכונת אבל ברוח אותן ערים שוקקות חיים כפי שאני לומד אותן היום. מאז הצטרפתי לארגון ולמפגשי קפה זגלמביה המתקיימים מדי חודש באולם הארגון ברחוב פרישמן בתל-אביב, אני יש שחזרתי הביתה. במפגשים אני מרגיש חלק ממשפחה חמה, מקשיבה ותומכת. זכיתי למשפחה, ומדי חודש בחודשו יש מצטרפים חדשים למשפחת זגלמביה. כן ירבו !

יוסי וילקום, קיבוץ ברקאי

"קפה זגלמביה" – פורים 2010 Zagłębie Second Generation meeting at Purim 2010

בכל יום שני הראשון בחודש נפגשים בני הדור השני ליוצאי זגלמביה באולם הארגון – פרישמן 23 ת"א – ל"קפה זגלמביה"

Coming Events - Save the Date - 2010

April 12, 4:30 pm	Yom Hashoa Memorial at Yad Hazikaron
July 20, 5 pm	Tisha Be'Av Yahrzeit Nahalat Izhak Cemetery
July – August 2010	Heritage Tour to Zagłębie
September 1, 5 pm	"Lechaim" - Rosh Hashanah Gathering
December	Hanukkah Ball

לוח אירועים ומפגשים ליוצאי זגלמביה - 2010

יום ב' ה-12 באפריל, 16:30	עצרת יום השואה ביד הזיכרון
יום ג' ה-20 ביולי, 17:00	יארצייט תשעה באב, נחלת יצחק
29 ביולי – 8 באוגוסט	מסע שורשים למחוזות זגלמביה
יום ד' ה-1 בספטמבר, 17:00	הרמת כוסית לשנה החדשה
דצמבר - באחד מימי החנוכה	נשף חנוכה חגיגי

לפרטים נוספים: ימי ד' אח"צ, טל: 03-5270919

מערכת העלון - עורכת: יונה קובו (קוטליצקי); חברי המערכת: אברהם גרין, אלתר וולנר, אנה צ'וויאקובסקה; עריכת הלשון, עברית: חנית רייטר (גיטלר); עריכת הלשון, אנגלית: אילה אבידוב (שלוזינגר); תצלומים: שמשון ישיביץ, יוסי וילקום; עריכה גרפית והדפסה: דפוס קוניאק
Site: zaglebie-world.org - Em: yonakobo@netvision.net.il

לתרומות: ארגון קהילות יוצאי זגלמביה, בנק לאומי: סניף 783 (הרצליה) – חשבון 3460062
For contributions: Zaglembie World Organization, Bank Leumi, branch No. 783 (Hertzliya), account No. 3460062